

Paper Accepted*

ISSN Online 2406-0895

Letter to the Editor / Pismo uredniku

Antivakcinalisti i njihovi argumenti u balkanskim zemljama
Anti-vaccinationists and their arguments in the Balkan countries

Poštovani uredniče,

U elektronskom izdanju našeg časopisa „Srpski arhiv za celokupno lekarstvo“ sa interesovanjem sam pročitao priloge o antivakcinalistima uglednih prof. Zorana Radovanovića i prof. Srđana Pašića [1,2]. Baveći se mnogo godina ovom temom želim da dam svoj komentar.

Cilj autora je bio da predstavi ključne antivakcinaliste Centralnog Balkana, njihove stavove u odnosu na imunizaciju, motive i argumente. Kako su navedeni stavovi i ponašanja dostupni opštoj javnosti, predstavljaju odgovarajuću osnovu za jednu opisnu analizu. Podaci, stavovi i „argumenti“ koji se analiziraju dostupni su preko sajtova na internetu, snimaka sa Jutjuba, medijski su objavljeni

---

* **Accepted papers** are articles in press that have gone through due peer review process and have been accepted for publication by the Editorial Board of the *Serbian Archives of Medicine*. They have not yet been copy edited and/or formatted in the publication house style, and the text may be changed before the final publication.

Although accepted papers do not yet have all the accompanying bibliographic details available, they can already be cited using the year of online publication and the DOI, as follows: the author's last name and initial of the first name, article title, journal title, online first publication month and year, and the DOI; e.g.: Petrović P, Jovanović J. The title of the article. *Srp Arh Celok Lek*. Online First, February 2017.

When the final article is assigned to volumes/issues of the journal, the Article in Press version will be removed and the final version will appear in the associated published volumes/issues of the journal. The date the article was made available online first will be carried over.

Received: March 13, 2017

Accepted: March 14, 2017

Online First: March 31 2017

DOI: 10.2298/SARH170313100K

kroz razne tekstove i intervju, a koriste se podaci i iz direktne komunikacije. Citirane su bizarne preporuke koje su bile dostupne preko društvenih mreža. Ukazano je na netačnosti, brojna besmislena objašnjenja i iracionalnosti uključujući i izjave nekih od antivakcinalista da su „izlečili“ neke poznate licnosti od AIDSa odnosno da je potrebno „lečiti“ vakcinisane sa hlor-dioksidom ... Oslikavanjem ličnosti antivakcinalista u jednom slučaju prikazana je i oslonjenost na teorije zavere kada je uz niz drugih preterivanja, navodno menadžment poznatog domaćeg proizvođača vakcina „trebalo da dobije Nobelovu nagradu za proizvodnju vakcine protiv dečije paralize koja je izazivala rak dojke kod 61% žena“ da bi se kaznili „radoznali Srbi“.

Posebno su prikazana uticajna udruženja i njihovi predsednici koja imaju antivakcinalne stavove i aktivno se bore protiv aktuelnih stavova naučne medicine o imunizaciji, kao i protiv obavezne imunizacije. Predsednik „Udruženja roditelja teško bolesne dece BiH predstavljena je kao osoba koja pokušava da, kao sociolog, u okviru naučnih standarda uđe u sukob sa medicinskom zajednicom, ali se ukazuje na to da ima preterana očekivanja o vrlo pedantno čuvanoj medicinskoj dokumentaciji za jednu zemlju u razvoju, kao i da ispoljava veliku sumnjičavost u odnosu na dostupne dokaze bilo na lokalnom ili globalnom nivou. Na retorički način ona tvrdi da se svi slučajevi neobjašnjene smrti novorođenčadi u periodu posle 2000. godine preispitaju i „stavlja ih na savest forenzičkim patolozima postavljajući pitanje da li ljudski život za njih predstavlja vrednost?“ Njeno udruženje nudilo je pomoć u prijavljivanju neželjenih reakcija posle vakcinacije, pa je pokrenula inicijativu „Prijavi svog pedijatra“, nakon čega su navodno osam prijavljenih slučajeva bile žrtve vakcinacije. Najgorčeni sukob bio je u odnosu na pojavu subakutnog sklerozirajućeg panencefalitisa (SSPE) kod 14 pacijenata, posle teških 90-tih godina, kada je snabdevenost vakcinama bila značajno poremećena, a ovo udruženje i njen predsednik povezivalo je ove slučajeve sa vakcinacijom.

Predsednica Hrvatskog udruženja za promociju prava pacijenata je kao hirurg poseban interes profesionalno razvila u odnosu na medicinske zakone. Svoje stavove prikazuje u knjizi „Zašto sam u politici“? Vladavinu dobrog vidi kroz promovisanje ljudskih prava i prava pacijenata gradeći tako bolji zdravstveni sistem kao i kroz promovisanje vrednosti porodice i afirmaciju majke i deteta. Njeni stavovi vezani za javno zdravlje i Konvenciju o pravu deteta su da "nikakav razlog uključujući i interes zajednice ne može da opravda „žrtvovanje“ deteta i „eksperimente po ugledu na Mengeleove oglede“ jer „niko ne može da potvrdi koristi od vakcinacije“. Takvi stavovi su suprotni od viđenja vladajućeg Ustavnog suda Hrvatske. Njena shvatanja su da se lekari dele na lične i one koji rade za zajednicu odnosno javno zdravlje, smatrajući da lekari u javnom zdravlju mogu samo da savetuju i preporučuju imunizaciju lekarima koji rade sa pacijentima, a ne roditeljima. U Hrvatskoj postoje i drugi antivakcinalisti, ali je uticaj ovog društva i njene predsednice najveći.

Naglašen je poguban uticaj koje su sve navedene aktivnosti imale po javno zdravlje i kolika je štetnost po društvo njihov uticaj koji se vidi kroz više desetina hiljada pratilaca na društvenim mrežama. Aktivnosti navedenih antivakcinalista i njihovi stavovi povezuju se sa padom obuhvata

imunizacijom u regionu i povećanom incidencijom obolevanja od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom: Ukazujući na dobru saradnju koju predstavnici antivakcinalnog pokreta održavaju u regionu, pomenut je i organizovan skup „Građanske inicijative za neobaveznu imunizaciju“ u Beogradu i Novom Sadu 26. i 27. maja 2016. na koji su pozvani istaknuti antivakcinalisti iz Hrvatske, Slovenije i Bosne i Hercegovine.

Medu „argumentima“ antivakcinalista dominantna je tvrdoglava urbana legenda da MMR vakcina izaziva autizam uprkos brojnim naučnim dokazima koji to osporavaju, zatim da vakcine sadrže živu kao i niz drugih navodno štetnih supstanci. Manipulacija statističkim podacima je najomiljeniji način pokušaja impresioniranja sagovornika direktnim poređenjem obolevanja kod vakcinisanih i nevakcinisanih u apsolutnim brojevima, ne uzimajući u obzir obuhvaćenost imunizacijom. Drugi način zastrašivanja je korišćenje podataka iz VAERS (*Vaccine Adverse Event Reporting System*) pasivnog nadzora, pri čemu se lista registrovanih neželjenih događaja vremenski povezanih sa vakcinacijom koriste kao „dokaz“ o neželjenim reakcijama uzročno-posledično povezanih sa vakcinacijom.

Masovno oponiranje vakcinaciji se simultano pojavilo u zemljama istog govornog područja na Balkanu. Iste vrednosti, argumente i motive ovi antivakcinalisti imaju kao i njihovi partneri sa Zapada. Jednom ustanovljen pokret neće lako da izbledi. Međutim, epidemije bolesti koje se sprečavaju vakcinacijama smanjiće uticaj ovog pokreta na opštu populaciju.

Rad i njegovo publikovanje daju značajan doprinos u rasvetljavanju antivakcinalnog pokreta. Rad braduje aktuelnu temu i predstavlja jedinstveno i značajno istorijsko svedočenje vezano za pojavu antivakcinalnih stavova i njihovih protagonista sa istog govornog područja zemalja Centralnog Balkana.

Predrag Kon
Gradski zavod za javno zdravlje,
Beograd, Srbija

LITERATURA

1. Radovanović Z. Anti-vaccinationists and their arguments in the Balkan countries that share the same language. *Srp Arh Celok Lek 2017*; Online First: February 28, 2017; (00): 46-46. [DOI: 10.2298/SARH161214046R]
2. Pašić S. Anti-vaccinationists. *Srp Arh Celok Lek 2017*; Online First: February 28, 2017; (00): 47-47. [DOI: 10.2298/SARH170202047P]